282351

JOGESET A SZERZŐI JOG KÖRÉBŐL

IRTA

RÉVAY MÓR JÁNOS

BUDAPEST
RÉVAI TESTVÉREK IRODALMI INTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
1924

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

282351

R 2

5 57.

R 1565

Révai Testvérek Irodalmi Intézet R.-T. Nyomdája
Budapest, V., Ügynök-utca 8.
13175.

A budapesti kir. törvényszék ítéletben kimondotta, hogy egy magyar könyvkiadóvállalat szerzői jogbitorlást követett el, amidőn egy *22* év óta kizárólagos tulajdonát képező kiadványát az előző kiadás elfogyta után, „változatlan lenyomat" gyanánt újra kiadta a szerző előzetes értesítése nélkül.

A marasztalt alperes ezt az ítéletet igazságtalannak, az ítélet alapjául szolgáló kísérő körülményeket a legnagyobb mértékben felháborítóknak találta. A törvény módot ad a fellebbezésre, az alperes mégsem vette igénybe ezt a jogát, az ítélet indokolásából merített attól való félelmében, hogy a felső fórum a jelen esetben ítéletét ugyanarra a kísérő körülményre, ugyanarra a szakértői véleményre fogja alapítani, amelyből kiindult az első fórum.

Ebből kiviláglik, hogy az alperes könyvkiadóvállalat vezetőségében van annyi objektivitás saját ügye tekintetében, hogy elismeri, hogy *ezen* szakértői vélemény után az érvényben lévő törvény rendelkezéseit a bíróság szigorúan véve, nem aplikálhatta másként, mint a bűnösséget kimondó ítélettel. De kiviláglik az is, hogy midőn egyfelől az ítéletet igazságtalannak találja az alperes és másfelől koncedálja, hogy az másként nem hangozhatott, nem a bíróságot okolja az igazságtalanságért, hanem a törvény paragrafusaiban találja azokat az elemeket, melyek nézete szerint sehogy sincsenek összhangban az élettel és a gyakorlattal. Éppen ezért, midőn lemond a fellebbezés jogorvoslatáról, nagy szolgálatot vél tenni az irodalmi közügynek, midőn a jogászi közvéleményt figyelmezteti ez ügyre és rámutat azokra a törvényszakaszokra, melyek már strukturájuknál fogva és egy merőben hibás nyelvhasználat folytán mindaddig kútforrásai lesznek a hibás ítéleteknek, ameddig csak érvényben lesznek.

Nem tarthatja vissza ettől a felszólalástól alperest az a körülmény, hogy in sua causa látszik plaidirozni, sőt ellenkezőleg — éppen abból meríti a reményt arra, hogy gondos mérlegelésével a tapasztalati tényeknek sikerülnie fog meggyőzni azokat, akik ebben a szférában otthonosak és mérvadók, arról, hogy kölcsönös jóakarattal össze lehet egyeztetni a szerzői és kiadói érdeket, mely a legtöbb esetben azonos és eliminálni az oly sérelmeket, melyek elsősorban az irodalomra és a közművelődésre károsak.

Nem tarthatja vissza alperest az sem, hogy a nyilvánosság előtt teljesen ismeretlen ügyet tár fel, oly ügyet, mely őt megbélyegzettnek, diffamáló ítélettel sujtottnak tünteti fel, mert eljárása jóhiszeműségének tudatában oly erősnek érzi magát, hogy ki mer állani a nyilvánosság elé: „Ime, én vagyok, akit bitorlással vádoltak, kit bitorlásért ítéltek el" — és nem fél a világ ítéletétől.

Nem fél, mert sine ira et studio, őszintén és becsületesen fel fogja tárni az egész ügyet és a józan ész megbírálása alá bocsátja; a törvény formálismusától a józan észhez apellál.

És bízik benne, hogy megértésre talál mindazoknál, kik érdekelve vannak a szerzői jogi törvény rendelkezései tekintetében, elsősorban az íróknál és kiadóknál, mert „mindenkit érhet baleset". És mindenkinek érdekében van, hogy a törvény esetleg téves megállapításai és helytelen nyelvhasználata ne szolgálhassanak hibás és igazságtalan ítéletek alapjául.

Tényállás ismertetése.

Ezeknek előrebocsátása után mindenekelőtt a tényállás ismertetése szükséges, mielőtt a kérdés jogi elemeinek boncolására rátérnénk.

A kiadóvállalat, mely a sérelmesnek mondott ítélettel sujtva van: a Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársaság, a könyv, mely a per substratumát képezte: Bozóky Endre, „Az elektrotechnika vázlatos áttekintése" című műve. Az előzmények a következők:

1904-ben a Révai Intézet megvette Stampfel Károly pozsonyi könyvkiadó összes kiadványait, azoknak összes szerzői jogaival és ezek között a Tudományos Zsebkönyvtár című közismert vállalatot.

A Tudományos Zsebkönyvtárt annak érdemdús megalapítója, Stampfel Károly, nagy kiadói idealizmussal abban a feltevésben alapította meg, hogy a kulturában előhaladó magyarság is megérett már arra, hogy ily tudományt népszerűsítő vállalatot fenntarthasson. Üzleti bázisa ennek a vállalatnak t. i. az volt, hogy nagy példányszámot lehessen elhelyezni és ezt jutányos áron eljuttatni az érdeklődőkhöz, ahhoz a tanulni vágyó még alsóbbrendű műveltségi réteghez, amely csak ily kis kompendiumokból, olcsó áron beszerezhető könyvecskékből szerezheti ismereteit. Ha már magának Stampfel Károlynak koncepciója is sajnos illuziónak bizonyult, mert alig néhány, a középiskolai oktatással szervesen kapcsolatos füzete a Tudományos Zsebkönyvtárnak volt képes nagyobb példányszámban elterjedni és sűrűbben új és új kiadásokban megjelenni, mennyivel nehezebbé vált e vállalat sorsa azon katasztrófa folytán, mely országunkat a világháború befejezésével érte; míg az azelőtti esztendőkben mégis 10—15—20 füzet jelenhetett meg ebből a gyüj-

:eményből, addig a világháború és az annak befejeztével előállott viszonyok jóformán megölték az egész vállalatot.

Az egyes munkák lassanként elfogytak, új kiadásokat a kiadó, az adott gazdasági viszonyok közt, nem eszközölhetett, annál kevésbbé adhatott ki új füzeteket, amelyek a vállalatot mindig felirissítették volna és így az lassanként a kihalás stádiumába jutott. A 225 füzet közül 100-nál több végleg el volt fogyva és a kiadó intézet azon nehéz elhatározás előtt állott, végleg beszüntesse-e a vállalatát a viszonyok súlya alatt, vagy kockáztasson meg még bizonyos feleleventési kísérleteket.

1922 tavaszán az intézet igazgatósága elhatározta, hogy mielőtt a vállalat sorsáról végleg döntene, utolsó kísérletképen 10 füzetet fog közrebocsátani a legkülönbözőbb tudomány-szakmákból és többek között egy elektrotechnikai munka kiadására nézve határozta el magát. A kiválasztásnál döntő momentum volt, hogy csak oly füzetek kerüljenek új nyomásra, amelyeknek stereotyp lemezei megvannak, amelyekkel szerzői és nyomási átalakítási költség nem jár, amelyek símán kinyomathatók, nagyobb technikai akadályok nélkül, mert eleve is tisztában volt a kiadó azzal, hogy új szedésű füzeteket a mai viszonyok között közrebocsátani teljességgel nem lehet, ezek költségét még a bármennyire felemelt bolti ár sem birná el. Mert nemcsak a költségek emelkedtek horribilisan, ami köztudomású, hanem az a példányszám sem vehető kombinációba, amely a Tudományos Zsebkönyvtárnál eddigelé szinte bázisát képezte a kalkulációnak. Mert míg ezek a füzetek eddig négy-hatezer példányban nyomattak ki, addig most legfeljebb két-háromezer példányos kiadásokról lehetett szó, tekintettel Magyarország rendkívüli megcsonkítására és arra a sajnosan latba eső körülményre, hogy az országtól elszakított részekben egyenesen el van tiltva az újabb keletű magyar könyvek bevitele. Az a körülmény, hogy a Tudományos Zsebkönyvtár strukturájának másik alapbázisa, az olcsó ár is teljesen illuzóriussá vált az újabb alakulások folytán, a mai gazdasági helyzetben még kockázatosabbá tette ennek a vállalatnak a folytathatását. Mert a Tudományos Zsebkönyvtár, mint minden egyéb hasonnemű gyüjteményes vállalat, sokkal rosszabb helyzetben van minden egyéb irodalmi terméknél, éppen azáltal, hogy bizonyos mértékben az ár uniformitása miatt is kénytelen relative olcsónak maradni, a mai drágasági viszonyok mellett is.

Egy olyan magas műveltségű olvasóközönség előtt, mint aminő az, amelyik elé ezek a sorok kerülnek, a közöltek után, nem kell bővebben demonstrálni azt, hogy a Tudományos Zsebkönyvtár kiadása a mai viszonyok között igen nagy áldozatot jelent a kiadóvállalat részéről és mindenesetre oly kulturális tényt, amely előtt szellemi életünk minden tényezőjének tisztelettel meg kell hajolni. Mert hiszen, aki ezeket a dolgokat egész anyagias szempontból nézi is, az is kénytelen lesz konstatálni, hogy egy tőkéjének kamatoztatá-

sára alapított üzleti vállalat bizonyára sorra kiadná mindazokat az elfogyott füzeteket új kiadásban, ha ebben az új kiadásban csak némi üzleti chance-ot is láthatna. Hogy nem él evvel a chance-al, hogy kísérletképen csak néhány füzetet bocsátott közre 1922-ben és ezeket is csak kis példányszámban, evvel is tanuságot szolgáltat amellett, hogy nem képes lemondani azokról az ideális lendületekről, amelyek ezt az irodalmi vállalatot létrehozták és egy jobb magyar jövő reményében úgy, ahogy, fenn akarná tartani legalább a kereteket, amennyire csak lehet. Ebben azután elsősorban legalább is azoknak a tényezőknek bizonyos fokú készséges és jóindulatú közreműködésére kell a kiadóhivatalnak számíthatnia, akik, mint a Tudományos Zsebkönyvtár munkatársai annak rendeltetése felől elsősorban kell, hogy tájékozódva legyenek.

Felperes Bozóky Endre nincs ezen a véleményen és ez a véleménykülönbség szolgál alapjául ennek az egész perlekedésnek. Ezért is külön ki kell domborítanom ehelyütt ezt a sarkalatos véleményeltérést ezen a ponton, mert hiszen ebből táplálkozik a felperesnek az a meggyőződése, hogy ő jogos alapon áll, és ebből az alperesnek az a hite, hogy rajta nagy sérelem esett, mert minél inkább érzi a kiadó intézet azt, hogy annak a 100 közül kiválasztott írónak, kinek füzete új kiadásban a mai viszonyok között közrebocsáttatott és akinek munkája így egyelőre még megmenekül az örök megsemmisüléstől, ezt a körülményt különös szerencséjének kell, hogy tartsa, annál nagyobb sérelemnek fogja felfogni azt, ha ezzel szemben az illető szerző még ha esetleg valamely formalitás elmulasztása folytán talán a jogosságnak némi látszatával is, az ő munkáját a megsemmisüléstől megóvó kiadóvállalatot perrel támadja és mindennemű gyanusításokkal pellengére állítja. Utóvégre is közállapotainkat ma bizonyára mindenki ismerhetné. Arról, aki egy tudományos könyv kiadásának nagy nehézségeit mérlegelni és méltányolni nem tudja, azt hiszem bátran állítható, hogy sejtelme sincs a viszonyokról, teljesen félreismeri a helyzetet, idegen világban él és ítélete nem sokra becsülhető.

Akkor, amikor a tudományos irodalomra nézve bekövetkezett a teljes csőd, amikor lehetetlen tudományos könyvet kiadni, amikor a Magyar Tudományos Akadémia is csak napról-napra való adományok útján tudja legfontosabb közleményeit kinyomatni, amikor az irodalmi társulatok könyvkiadói működésüket teljesen be kellett, hogy szüntessék, amikor a kormány támogatásával altruisztikus alapon önálló nyomdának kellett alakulnia, hogy a legfontosabb tudományos folyóiratokat kis példányszámban ki lehessen nyomatni, amikor legnagyobb íróink művei éveken át hiányoznak a könyvpiacról és újra ki nem nyomathatók, amikor egy Arany János, egy Vörösmarty, egy Jókai, egy Mikszáth, egy Eötvös József munkáit nem bírjuk új kiadásban közrebocsátani, és tehetetlenül vagyunk kénytelenek nézni, hogy száz és száz kötetünk végleg és nyomta-

lanul eltűnik a könyvpiacról, amikor egy Petőfi-centennárium alkalmával maga a főváros kénytelen gondoskodni arról, hogy közpénzekből nyomassék ki Petőfi költeményeinek egy kiadása, amikor ugyanaz a főváros már Madách munkájának ilynemű népszerűsítéséről a nagy anyagi veszteségre való tekintettel kénytelen lemondani, amikor száz és száz magyar író és tudós képtelen kiadót találni szellemi munkája részére, egy oly korszakban, amelyben az értelmi osztály egyáltalában nem képes könyvet vásárolni — akkor felperes, kit az a véletlen szerencse ért, hogy egyik munkáját kiadója a nyomtalan eltünéstől ideig-óráig megóvta, perrel áll elő, sértésekkel és gyanusításokkal áll elő, kártérítési igényekkel áll elő ahelyett, hogy hálával és köszönettel venné, hogy ama 10 füzet sorában, amely dönteni fog a Tudományos Zsebkönyvtár további sorsa felől, az ő füzete is helyet foglal.

Felperes, aki kiadójának, a Révai Intézetnek ideológiája magaslatára nem bírt emelkedni, saját mentalitásából megindította tehát a keresetet amiatt, hogy a kiadó az ő Elektrotechnika vázlata című művét az ő előzetes megkérdezése nélkül, mint stereotyp lenyomatot újra lenyomatta, ezt a körülményt a kinyomatott példányokon kitüntette és a könyvet, mint a „teljesen átdolgozott II. kiadás változatlan lenyomatá"-t forgalomba hozta. Ezzel, mint a szerző állítja, a kiadó szerzői jogbitorlást követett el, illetéktelen gazdagodás céljából neki vagyoni és nem vagyoni kárt okozott, szerzői reputációját megsértette és mindenképpen rászolgált a legszigorúbb elbánásra és büntetésre.

Ehelyütt mindazokkal, amik a keresetben és a különböző előkészítő iratokban pro és contra elmondattak, természetesen nem óhajtok foglalkozni, mert hiszen célom ezúttal csak annak a jogi kérdésnek felderítése, van-e az ítéletben hiba, vagy sem, és ha van, minek tulajdonítható az és miképpen eliminálható a jövőre nézve. Ennek folytán csak azokkal a részeivel foglalkozom ennek a pernek, amelyek a szakértői vélemény alapján az ítélet indokolásába kerültek. Az ítélet t. i. a szerzői jog 1921. évi LIV. t.-c. 5. §-ában és 6. §-a 3. pontjába ütköző szerzői jogbitorlást állapítja meg. Ezen megállapításban a szerzői jogi szakértőbizottság véleményére támaszkodik.

Szerzői jog szakértő bizotttság.

Amidőn a szerzői jogi törvény megalkotására vonatkozó első kísérletek történtek nálunk a hetvenes években, a sok mindennemű tervezgetés eredményeképpen 1876-ban Arany László készített „az írói és művészi tulajdonjogról" az Akadémia és a Kisfaludy Társaság felhívására javaslatot, mely a megalkotott törvény alapjául is szolgált. Arany László javaslatát egy cikk kíséretében közzé-

tette a Budapesti Szemle 1876. évi 20. számában és ezt a cikkét a következő szavakkal fejezi be:

„Különben e javaslat legjobb eredményét attól remélem, ha a szakértő egyletek gondos választással lesznek összeállítva. Az ő kezükben lesz a törvény jövője, ők fejthetik ki részleteit, ők vihetik át elveit az életbe. A tagok állandósága a folytonos gyakorlat, döntvényeik egyöntetűsége biztosítandja ítéleteik igazságosságát is. S az általános elvekben szóló törvény áldásos lehet, ha jó bíró ítél vele."

A szakértői bizottság intézményét átvette az 1921. LIV. t.-c. is abban a helyes feltevésben, hogy a szellemi termék közlésének, reprodukálásának terén mindig új és újabb találmányokkal állhatunk szemben, amelyekről talán a meghozott törvény még nem rendelkezhetett megfelelőképpen. Kontroverz kérdések megoldására hivatott tehát az a szerzői jogi bizottság és véleménye annál súlyosabban esik a latba. De azt hiszem annál inkább mélyére kell tekintenie a dolgoknak és nem tisztán törvénymagyarázatra szorítkoznia, illetve egy paragrafus szavainak szószerinti aplikálására valamely fenforgó esetben.

A bíróság jelen esetben alábbi két kérdés tekintetében szólíttatott fel véleményadásra:

1. Az oly kiadás, mely mint az előző változatlan lenyomata adatik ki, szerzői jog bitorlását foglalja-e magában, tekintettel arra, hogy ez a kiadás a szerző megkérdezése nélkül történt, jóllehet a kiadó egyszersmindenkorra szerezte meg kiadásra a művet.

2. _____ az 1922. évben megjelent kiadás úgy, ahogy eszközöltetett, a szerző írói és tudományos hírnevét érinti-e? tekintettel arra, hogy a kiadás változatlan szövegű, de illusztrációi közül számos nem sikerült klisélenyomata a réginek.

A szerzői jogi bizottság mindkét kérdésre igenlő választ adott.

Ha a szerzői jogi bizottság bárhol, bármely magyarországi kiadónál informálódott volna, ha alperest, amihez bizonyára feltétlen joga van, maga elé citálta volna, ha megkérdezte volna eljárásának, intézkedésének miként je és indokai felől, akkor ezekre a kérdésekre nem adhatott volna igenlő választ.

Az én józan eszem szerint a szerzői jogbitorlást ebben az esetben semmiképen el nem követhette a kiadó, mert hiszen *a szerzői jog az övé.* Önmagával szemben pedig jogbitorlást el nem követhet. A szerző a kiadóra ruházta át szerzői jogát minden időkre. Ezen szerzői jog csak akkor szűnik meg, ha a kiadó egy

újabb kiadás szüksége fennforgásának esetén a kiadástól önként eláll. A kiadó csak azt a kötelezettséget vállalta magára, hogy minden újabb kiadás esetén a megállapított tiszteletdíjt fogja fizetni a szerzőnek. Hogy a szerzői jog ebben az esetben a kiadóé, az világosan kitünik abból, hogy őneki van kizárólagos joga a mű többszörösítésére, közzétételére, és forgalomba hozására. Egyébként hivatkozom e tekintetben a szerzői jog legjobb ismerőjének, dr. Szalai Emilnek, „A magyar szerzői jog" című munkájára, amelynek 27. lapja 1. bekezdésében a következők olvashatók:

„A kiadói jog tulajdonkép szintén szerzői jog, mert a szerző által átruházott jogot jelent. (Lásd I. §. 1. bek. jegyzetét és Kt. 515—525. §§-ait.)"

A szerzői jogbitorlás esete semmiképpen fenn nem állhat. Azt semmiféle paragrafussal és semmiféle okoskodással bebizonyítani nem lehet. A kiadó az ő általa bírt szerzői jogok alapján nyomatta ki a könyvet és sohasem vonta kétségbe szerzőnek a szerződés biztosította jogát, hogy ezért a neki járó honoráriumot kifizesse. Hogy nem fizette ki a könyv közrebocsátása előtt, az szerző érdekében történt, de erről alább lesz szó.

A szakértői bizottság felfogását két dologra alapítja, egyrészt arra, hogy a kiadó a második kiadás szedését stereotypáltatta és igy előidézte azt az állapotot, hogy a szerzőnek közreműködésére nem is volt szükség. Ezt a *szerződés rosszhiszemű megsértésének* mondja. Másodszor arra, hogy a szerződés értelmében „ha újabb kiadás válnék szükségessé, azt a szerző *ha szükségesnek látja,* átdolgozza". Ha a bizottság előadója százszor el fogja olvasni a szerződést, a századik elolvasásra sem fog abban egy olyan pontot találni, amely a kiadót eltiltja az ő kiadványának stereotypáltatásától. Végtelen ámulattal olvastam ezt az indokolást, mely még a bírói ítéletbe is bele jutott. Ha ez a felfogás megállana, akkor egy nagy épületet kellene felépíteni valahol Európa közepén és abba a világ összes kiadóit becsukni. Mert nincs olyan életrevaló könyv, amelyről a kiadó stereotypiát ne készíttetne és nincs olyan szerződés író és kiadó között, amelyben a kiadó a szerzőnek ehhez való hozzájárulását kötné ki. Én a magam részéről 45 évi kiadói működésem után kijelentem, hogy soha oly könyv üzleti alapon való közrebocsátásához hozzá nem járultam, amely nem stereotypálható és amely nem stereotypáltatott.

Ha azután újra megnézi a szakértői bizottság a szerződést azon szempontból, hogy benne van-e az, amit a bizottság állit, „ha újabb kiadás válnék szükségessé, azt a szerző, *ha szükségesnek látja,* átdolgozza", akkor megint csak azt mondhatom, hogy ily kitételt a szerződésben találni nem fog. A szerződésben az van benne, hogy „ha újabb kiadás válnék szükségessé, azt a szerző, *ha szükséges,* átdolgozza, ha nem, változatlanul nyomatik le. Hogy szük-

séges-e, azt az én nézetem szerint a kiadó van hivatva eldönteni. A szakértői bizottság szerint ez a jog a szerzőt illeti meg, de ez a véleményeltérés semmiesetre sem jogosítja a bizottságot arra, hogy a *szerződésnek szövegétől eltérően,* az indokolásban azt mondja, *„ha szükségesnek látja",* holott ez a szerződésben nincs benne. Az én kiadói lelkiismeretem alapján ezt a jogot a kiadónak vindikálom, mert a tapasztalás mutatja, hogy ő sokkal hivebb gazdája annak a könyvnek, mint a szerző, akinek a könyv megjelenése után a könyv iránti érdeklődése számtalan esetben — ezt igen bőséges tapasztalatok alapján mondhatom — végleg megszünik.

A szerződés tehát, amint azt, úgy hiszem apodictice megállapíthatom, a szerzőnek ez esetben nem biztosít semminemű egyoldalú jogot arra, hogy ő munkáján változtathasson. Legalább is nem őt kizárólag ruházza fel azzal a joggal, hogy a változtatás szükségességét megállapítsa.

Ellenben, és erről sajátszerűleg a szakértői vélemény nem szól, biztosít neki a szerzői jogi törvény bizonyos 3. §-a bizonyos cautelák között jogot arra, hogy művén — új kiadás esetén is — változtatásokat eszközölhessen, „amelyek nem sértik annak jogos érdekét, akire a szerzői jogot átruházták". Többször felmerült az a vélemény, hogy a törvény „ez a rendelkezése" a szerzőnek jogot ad arra, hogy a kiadó őt előzetesen értesíteni köteles az új kiadás szándékáról és köteles neki alkalmat adni a szükséges változtatások megtételére.

Ez a vélemény azonban meggyőződésem szerint téves. Mert az idézett törvényszakasz nem a szerző védelmét szolgálja, hanem a kiadóét. Az 1921. LIV. t.-c. ezt a paragrafust a német „Verlagsrecht"-ből vette át. Hogy mennyire a kiadói érdek védelme szempontját szolgálja ez a paragrafus, azt bizonyítani fogja a két szövegnek szembeállítása. A német kiadói jog a kiadó kötelességévé teszi expressis verbis, hogy változtatások eszközlésére a szerzőnek alkalmat kell adni. A magyar szöveg ezt a kötelezettséget nem foglalja magában. Hogy a német miért vette fel, az kitünik Heinitz Ernst kommentárjából, aki ezeket írja:

> „Eine Verpflichtung zur Vornahme von Änderungen liegt dem Verfasser selbst bei einem wissenschaftlichen Werke nicht ob, dessen neue Auflage, wenn sie in unveränderter Gestalt erschiene, vielleicht veraltet sein würde. Wenn aber das Gesetz in solchem Falle dem Verleger nicht gestattet, einen Zwang gegen den Verfasser auszuüben, so wird in der Regel der Verfasser aus eigenem Antriebe die gebotenen Änderungen vornehmen, um die neue Auflage mit dem zeitigen Stande der Wissenschaft in Einklang zu bringen."

Azt hiszem, fentiekből világosan kitünik, hogy sem a szerződés önkényes stiláris megváltoztatása, sem a törvény fentidézett ren-

delkezése nem szolgálhatott alapul arra, hogy a szerzői jogi bizottság ezekből akár a szerződés rosszhiszemű megsértését, akár a szerzői jog bitorlása tényét vonja le. Nem alapíthatja tehát véleményét a szerzői jogi törvény sem 5. §-ára, sem 6. §-ának 3. pontjára, de legkevésbbé annak 4. pontjára, amely szerint a szerzői jog bitorlásának tekintendő a műnek több példányban való előállítása, mint amihez a kiadónak a szerződés szerint joga van. Egyébként meg sem lett erre vonatkozólag kérdezve a szerzői jogi bizottság és az egész szakvéleményt átlengő bizonyos antieditoriális ellenszenvnek kell tulajdonítanom, *hogy ezt az igen erős vádat szükségtelenül beledobta a discussióba.*

Ha a bíróság ebben az egyébként jogi szempontból egészen egyszerű kérdésben a szerzői jogi szakértői bizottsághoz fordult, bizonyára azért tette, erre látszik vallani mindkét kérdése, hogy ennek a bizottságnak tekintélyével óhajtotta megállapítani azt, vajjon helyesen járt-e el a kiadó, amidőn nem adott alkalmat szerzőnek (akár kötelezi rá a törvény, vagy sem, akár bennfoglaltatott a szerződésben, vagy sem) arra, hogy az új kiadást annak kinyomatása előtt szükséges kiegészítésekkel elláthassa.

Ha a szerzői jogi bizottság a bíróságot úgy informálta volna, hogy valóban kívánatos, sőt jóformán mellőzhetetlen, hogy az ilynemű munkák, mint aminő a szóbanforgó elektrotechnikai mű, minden újabb kiadásban átdolgoztassanak és a tudomány újabb előhaladásához képest módosíttassanak, az összes kiadókéval teljesen egy nézeten lett volna. De szerzői jogbitorlást ezen az alapon sem lehet konstruálni, hogy az ily felhívás elmaradt.

Kétséget nem szenved, hogy vannak tudományágak, amelyek állandóan haladnak és amelyeknek ismertetése kapcsán az új fejleményekről állandóan tudomást kell venni. De hiszen éppen ez állapítja meg a tudományosság mai csődjét nálunk és nálunknál hatalmasabb országokban is, hogy a *mai viszonyok* lehetetlenné teszik mindezeknek feldolgozását tudományos könyvekben és különösen lehetetlenné teszik az ezeket tárgyaló munkák új kiadásának oly közrebocsátását, amely ezekkel a változásokkal számol.

Azok a természetellenes viszonyok, melyek az 1920—1923. években a könyvtermelés terén uralkodtak, természetellenes rendelkezéseket, a normálistól eltérő intézkedéseket vontak maguk után.

A Tudományos Zsebkönyvtár strukturájának fenti ismertetése már egymagában demonstrálja azt, hogy e vállalat egyes füzeteinek új kiadása akkor csak úgy volt lehetséges, ha a meglévő stereotyp-lemezek segítségével készülnek. Költséges átdolgozást és átalakítást, új szedést és új képek beszerzését nem birják el az új kiadások. *Vagy úgy lehet kiadni, ahogy volt, vagy sehogy.* Nem a szerzőnek, de *elsősorban* a kiadónak érdeke, hogy az általa kiadott

munkák teljesen a kor színvonalán álljanak, mert hiszen a közönség csak úgy veszi meg a könyveket, ha azok igényeinek minden tekintetben megfelelnek és mégis a mai viszonyok között sok esetben kénytelen lemondani a kiadó arról, hogy a könyvet ily gondosan felszerelje, mert ez azok közé a lehetetlenségek közé tartozik, amelyeket a háborúokozta rémségek a világra zudítottak. Nem áll az, hogy szerző reputációját érintené és szerző hírneve, tudományos tekintélye csorbulást szenvedne azáltal, hogy a kiadó változatlan lenyomatban adta ki művét, mert a közönség igen jól tudja, hogy a mai viszonyok között inkább be kell érnie változatlan lenyomattal, mintsem hogy egyáltalában ne kaphassa azt a könyvet, amelyet keres. Azzal, hogy mi rányomattuk a könyvre, hogy az az előző kiadásnak változatlan lenyomata, éppen a szerző tudományos reputációját óvtuk meg. Szerző úgy állítja be azt a tényünket, hogy mi az ő könyvét változatlan lenyomatként állítottuk elő, mintha ez a mi találmányunk volna és csak azt a célt szolgálná, hogy őt megkárosítsuk. Ezzel szemben legyen szabad utalnunk arra, hogy *éppen a gazdasági viszonyok folytán* az ilyen változatlan stereotyplenyomat egész rendszeressé vált a könyvtermelés terén, sőt egyes kisebb kivételektől eltekintve, egyáltalában nem is nyomatik ki hasonnemű könyv másként, mint ha változatlan lenyomata technikailag lehetséges. Ez annyira megy, hogy ott, ahol a kiadók nem rendelkeznek stereotyp-lemezekkel, újabb időben *fotografikus másolatokat* készíttetnek azokról a könyvekről, amelyeknek új kiadását közzé akarják tenni és ilyen fotografikus másolatok segítségével nyomatnak ki az ilyen munkák. *Tömegével idézhetnénk a legkülönbözőbb efajta munkát,* itthon és a külföldön, amelyekről ugyanaz mondható, mint amit felperes az Elektrotechnika tudományáról mond, hogy évről-évre, óráról-órára újul és módosul, *és mégis változatlan lenyomatban adták ki őket.*

Hiszen összes tankönyveink az utóbbi években szinte kormányrendeletre csak változatlanul és stereotypiák alapján voltak közrebocsáthatók, mert a kultuszminiszter, aki új tantervet volt megvalósítandó, figyelmeztette a kiadókat, hogy többet ne nyomassanak ki, mint változatlan lenyomatban az egy évre szóló szükségletet. Így készültek a fizikai, a mathematikai, a történeti és más egyéb tankönyvek és ha az 1924-ben megjelent számtanban a tanulóifjúság még mindig 30 filléresnek látja 1 kg. lisztnek az árát, bizonyára nem vonja le azt a következtetést, hogy annak a könyvnek a szerzője egy tudatlan és lelkiismeretlen ember.

Németországban, mely a könyvtermelés terén talán még ma is az első a világ összes nemzetei között, a háborút követő években a legtöbb mathematikai, chemiai, fizikai, orvosi, egyetemi tankönyvet és compendiumot, majdnem kizárólag változatlan kiadásban bocsátották közre. A viszonyok kényszere alatt a különböző nyomdai szakértők mindenféle találmányokon törték a fejüket, amíg

végre sikerült a már használatban levő anasztikus nyomáson felül újabb fotolitografikus módszerekkel olyan reprodukáló rendszereket tökéletesíteni, amelyek lehetővé tették az ily műveknek facsimile, tehát teljesen változatlan kiadását. Az ú. n. Manuldruck, a Röderdruck és újabban az Eislerdruck lehetővé teszi a többszörösítést új szedés kikerülésével, természetesen csak mindennemű változtatás nélkül, kisebb-nagyobb példányszámban, amint azt a viszonyok megkövetelik.

A háború és az utána következő gazdasági krízisek hozzászoktatták az emberiséget minden téren a nélkülözéshez. Legalább is igényeinek leszállításához. Ha nem adhatunk ki egy könyvet felfrissült alakban, új szedéssel, bizonyára szolgálatot teszünk a közművelődésnek, ha azt inkább kiadjuk változatlan lenyomatban, mintha egyáltalában ki sem adjuk. A közönség tudja ezt és teljes mértékben méltányolja is és ennek folytán semmiképpen sem állhat meg felperesnek legfőbb vádpontja, amelyre a szakértői bizottság oly nagy súlyt helyezett, mintha az ő írói hírnevét csorbítaná egy oly kiadás, mely nem tünteti fel a szakma terén történt újításokat. Ilyenkor a „változatlan lenyomat" megjelölés becsületesen tájékoztatja a közönséget, a könyv vevőjét, hogy voltakép az utolsó kiadást veszi meg, nem károsodik, mert hiszen olyan példányt kap, mint aminőt kapna, ha a kiadás még el nem fogyott volna. A szerzői hírnév nem szenved csorbát, mert hiszen a változatlan lenyomat kifejezés szalválja őt is a közönség előtt.

A szakértői vélemény még abban is a szerző sérelmét látja, sőt szerzői jogbitorlást konstruál belőle, hogy az ábrák közül több, állítólag a tárgy érzékeltetésére teljesen alkalmatlan, holott ugyanezek az ábrák a második kiadásban jók voltak és nem veszi figyelembe itt sem a szakértői bizottság a beállott viszonyoknak rendkívüli súlyát.

A szóbanforgó könyv abban az időben nyomatott, amidőn illusztrációnyomásra alkalmas simított papírt az egész országban kapni nem lehetett, abban az időben, amidőn a külföld csak a legrosszabb papírt juttatta Magyarországnak. A kiadó természetesen legjobban fájlalja, hogy ily körülmények között az illusztrációk nem állhatnak azon a tökéletes művészi nívón, amely óhajtandó volna. De a lehetetlenséggel szemben kénytelen volt beérni az „Ersatz"-al ezen a téren épp úgy, mint minden más téren. Amikor a Klasszikus Regénytár pompás köteteit csak a svédek által rendelkezésre bocsátott rotációspapír szétvágása útján nyert íveken lehetett kinyomatni, akkor a Tudományos Zsebkönyvtárnak be kellett érnie abban az időben azzal a papirossal, amely erre a célra fel volt használható. A szakértői bizottság, amelyben pedig igazán kiváló literátusok ülnek, mindezt nem veszi figyelembe és úgy kezeli ezt a kérdést, mintha még a régi boldog békeidőkben élnénk. Hogy

az igényeket mennyire le kell szállítani, arra csak egy, de igen jellentős példát vagyok bátor felhozni: Nézze meg a szakértői bizottság a világhírű Brockhaus Lexikon új kiadását, amely az 1921/23-as években nyomatott, mily silány papiron nyomatott és egyes illusztrációk ennek folytán épp annyira kevéssé alkalmasak a tárgy érzékeltetésére. Még ma is, három évvel később, kevés irodalmi, különösen illusztrált mű készül tartalmához, hivatásához, árához és rendeltetéséhez méltó papiron. Alkalmazkodnunk kell a mai állapotok nyomorúságához ezen a téren épp úgy, mint minden más téren.

A szakértői bizottság jelentése rosszhiszeműséget imputál az alperesnek. Ezt nyilván csak úgy teheti, ha elfogadja felperesnek azt az állítását, hogy a kiadóintézet őt a könyv kiadásáról azért nem értesítette, mert el akarta titkolni ennek a kiadásnak a közrebocsátását és meg akarta takarítani a tiszteletdíjnak kifizetését illetéktelen gazdagodás céljából. Ha ezt akarta volna, tényleg rászolgált volna a rosszhiszeműség vádjára. De szabad ilyet feltenni egy ilyen irodalmi intézetről, mint aminő a szóbanforgó alperes? A Révai Intézet azért nem értesítette alperest előzetesen a mű újabb kinyomatásának szándékáról, mert ily értesítést előzetesen csak akkor intéz a szerzőhöz, ha újabb módosított kiadás sajtó alá rendezésére szólítja azt fel. Ezt ebben az esetben szükségtelennek találta a fent kifejtett okok alapján és ennek folytán az értesítés elküldését elhalasztotta akkorra, amikor a könyv a nyilvánosságnak átadatik, illetve hivatalosan publikáltatik. Halasztotta pedig a szerző érdekében. A kiadóknál általános szokás, hogy egy-egy mű újabb kiadásáról a szerzőt a honorárium beküldése kapcsán értesítik. Ezt ebben az esetben tenni nem lehetett, a kiadó nem küldhette meg a szerzőnek a szerződés szerint kikötött honoráriumot, mert hiszen az a mai pénzviszonyok között nem lett volna észszerű. Abban az időben még nem alakult ki biztos gyakorlat a szerzők díjazása tekintetében, a változott viszonyok között. Az a természetes gondolat jutott érvényre, hogy miután a pénz elértéktelenedése folytán a könyvek bolti árát tetemesen fel kell emelni, magától értetődőleg a szerző tiszteletdíját is arányosan fel kell emelni. Ugyde a könyv bolti ára csak a könyv teljes elkészülte után, a megjelenéskor, a koronának a megjelenéskori értékéhez képest állapítható meg. Ennek folytán a tiszteletdíj sem állapítható meg előbb. Ha júniusban kapja meg a szerző a tiszteletdíját egy esetleg nyolc-tíz hónap múlva megjelenő könyvnek, akkor ő nyilván tetemesen károsodik.

Hogy a felperes ezek dacára ilyen gyanúval illeti az alperest, ezen elvégre csodálkozni nem lehet. Hiszen erre a gyanúra alapítja keresetét. Enélkül a gyanusítás nélkül összeomlik egész keresete. De hogy egy ily előkelő testület, mint a szerzői jogi szakértőbizottság erre a képtelen álláspontra rá ál l, ez elszomorító tünet.

Mert hiszen képtelen e feltevés nemcsak ethikai, de logikai, értelmi szempontból is. Egy könyv megjelenését *eltitkolni nem lehet.* Minden kirakat, minden könyvelárusító bódé jelzi és hangosan hirdeti a könyv megjelenését. De ebben az esetben még külön fel is hívja a figyelmet a publikációra a könyv címlapján olvasható hangos hirdetése annak, hogy íme: „a második kiadás változatlan lenyomata" jelentkezik a könyvpiacon. Szabad-e vajjon föltételezni valakiről akkora bárgyúságot, hogy valamely tilos cselekvényt akar elkövetni és saját maga ellen százezer bizonyítékot röpít világgá, egyenesen felhíván a közfigyelmet bűnös cselekedetére, amidőn először magát a corpus delictit 3000 példányban publikálja és azután szétküldi a könyvkereskedőknek, megküldi a lapoknak ismertetés végett, hirdeti összes könyvjegyzékeiben és könyvborítékain és mindent elkövet, hogy a közönség tudja meg, hogy ez a „változatlan lenyomat" megjelent és újra kapható.

De van aztán még valami, amit talán szabad a destrukció utáni konszolidációnak ebben a mostani korszakában, mint jellegzetes tünetet, megemlítenem.

A bizottság igazán kiváló tagokból áll, művelt, kulturált férfiakból, majdnem mindannyian előkelő szerepet töltenek be a közéletben, többen szellemi életünk jelentős tényezői, mindnyájuknak elvégre némikép tájékozva kell lenniök azon pozició tekintetében, amelyet az alperes Révai Intézet a magyar szellemi életben a könyvtermelés terén, legkiválóbb kultúrműveinknek megteremtése terén, a magyar szépirodalom és a tudományos irodalom reprezentációja terén elfoglal és mindnyájan bizonyára ismerik azokat az egyénileg is nem jelentéktelen személyiségeket, akik ennek az intézetnek élén állnak, akik között nevezetes írók és a közéletnek előkelő pozicióban levő más tényezői foglalnak helyet és érzésem szerint ha másért nem, már ezért is az egész bizottságnak egyhangúlag arra az álláspontra kellett volna helyezkednie, hogy ezek a felperesi állítások meg nem állhatnak, itt valami hibának kell lennie, ennek utána kell járni, erről informálódni kell, ezt a kérdést tisztázni kell, azután újra összeülni és dönteni benne. *Ehelyett a bizottság a felperes összes állításait és kiszólásait készpénznek veszi, valónak elfogadja és hatra-vakra azonosítja magát a felperes felfogásával, külön hangsúlyozván és hozzáadván, hogy alperes eljárásának rosszhiszeműségét a szakértői véleményben külön is ki kell emelni.*

Jogom volt-e vajjon e cikk elején azt állítani, hogy ez a per a legnagyobb mértékben felháborító kísérő körülmények között játszódott le?

A vázolt szakvélemény alapján jött létre az ítélet, mellyel bővebben foglalkozni ezek után nem is kell. Hogy a bíróság eleve nem látta fennforogni a szerzői jogbitorlást, arra következtetni lehet abból, hogy a kérdést a szerzői jogi szakbizottság elé terjesztette. De miután ezt megtette, természetesnek látszik, hogy azután a szakértői vélemény álláspontjára helyezkedik és megállapítja az LIV. t.-c. 5.-§-ába és a 6. §. 3. pontjába ütköző szerzői jogbitorlást. Csodálatos, hogy a gondosan kidolgozott Indokolás megismétli azt a *falsumot,* mely a szakértőbizottság előadmányában benne van és mely úgy látszik mérvadó volt a szakértőbizottság véleményének kialakulására.

Amint már fönt előadtam, a „látja" szó nincs benne a szerződésben, ha pedig nincs benne, akkor nyilvánvaló, hogy nem a szerző illetékes, vagy legalább is nemcsak ő illetékes eldönteni azt, szükséges-e az átdolgozás, vagy sem. A szerződés megsértésére tehát az Ítélet nem hivatkozhatik, legfeljebb a Törvény megsértésére, ha a mindenképpen kontroverz 3. §. 3. bekezdését úgy magyarázza, mint a szerző kiváltságos jogát és nem mint a kiadó védelmét, ahogy azt a német „Verlagsrecht" megállapítja.

Súlyt kell helyeznem erre a megállapításra, mert ha szerződésszegés nincs és az Ítélet csak egy különfélekép magyarázható, kontroverz törvényparagrafusra hivatkozhatik, akkor méltán felmerül a kérdés, hogy a Bíróság mért nem alkalmazta a jelen esetben a Törvény 18. §-át.

A Bíróság maga előtt látta a feleket, képet alkothatott magának a felperes intencióiról és az alperes felfogásairól, a bíróság nem ment bele abba a korjelzően méltatlan és alantjáró gyanusításba, hogy egy nagyhírű vállalat néhány száz, vagy akkori értékben néhány ezer korona elsikkasztása (mert hiszen nyilván az lett volna) végett eltitkoljon egy kiadást a szerzője előtt és, hogy ezt megtehesse — elkerülje a vele való érintkezést. A bíróság láthatta, hogy a kiadás eszközlése a szerző előzetes tudta nélkül csak *bona fide* történhetett úgy, ahogy ez szokásban volt minden idők óta és hogy a *mala fide* való eljárás a kiadóintézetnek nem hozhatott hasznot, inkább csak kárt; a bíróság a tanukihallgatásokból arról is meggyőződést szerezhetett, hogy a legszélsőbb esetben is csak egy tisztviselő mulasztásáról, szórakozottságáról, egy kezelési hanyagságról lehetett szó, de semmiesetre sem a szerzőt károsító intencióról, semmiesetre sem malverzációról; a bíróság maga is elismeri, hogy „az alperesi részvénytársaság a bíróság előtt jó hírnévnek örvendő kiadóvállalatként ismeretes, amely ily bitorlásért a bíróság előtt első alkalommal állott" — ily körülmények között miért nem alkalmazta a Törvény 18. §-át, mely szerint „Ha a bitorlót sem szándé-

kosság, sem gondatlanság nem terheli — büntetésnek helye nincsen és a bitorló a sértettnek csak saját gazdagodása erejéig felelős."

Az Itélet akkor is igen súlyos lett volna, mert hiszen kimondotta volna a szerzői jogbitorlást és alperes szemében ez a legsúlyosabb, de mégis más az, ha a Bíróság a 18. §. alkalmazása kapcsán mellőzi a Büntetést és nem elévülés címén és más, ha a sértettet csak saját gazdagodása erejéig vonja felelősségre, mint az, amikor a felperesnek nem vagyoni kár címén egy a magyar irodalmi viszonyokhoz és a szóbanforgó filléres ügyhöz képest horribilis kártérítést ítél meg, ami egyenértékű a felperes nagymérvű erkölcsi megrovásával és megbélyegzésével.

De lege ferenda.

Angolországban a törvényalkotás terén az a szokás, hogy valahányszor a gyakorlati életben felmerül valamely törvényes intézkedés szüksége, vagy valamely fennálló rendelkezés módosításának célszerű volta, a törvényhozás egy rövid és csak éppen a fennforgó szükségnek megfelelő reformot iktat törvénybe. Az angol Copyright-ra vonatkozó törvény ily, majdnem 200 év óta folyó reformmunka eredménye. A világ leggyakorlatibb nemzete így tartja fenn a szükséges kontaktust az élet és a törvény között, így gondoskodik róla, hogy a törvény erejét az életből merítse és viszont a gyakorlati életre sugározza ki erejét.

Ha ezt a példát követjük, könnyen segíthetünk felmerült bajokon még oly kényes területem is, minő a szerzői jog.

A jogeset, melyet e cikk tárgyává tettem, kétségtelenül bizonyítja, hogy a magyar szerzői jogi törvény alapján *a bíróság szerzői jogbitorlásért elítélhet valakit akkor is, ha az ily bitorlást nem követett el* és bitorlásnak deklarálhat olyan cselekedetet vagy olyan tényt, melynek ehhez a fogalomhoz a legtávolabb köze sincs, mint pl. a jelen esetben előállott egy ítélet, melyben *szerzői jogbitorlás az is, hogy a könyv illusztrációi gyengék és elmosódottan vannak kinyomva.*

Anélkül, hogy az 1921. LIV. t.-c. megalkotóinak érdemeit kisebbíteni akarnám, mégis úgy gondolom, ez az egyébként igen gondosan szerkesztett törvény helytállóbb, a gyakorlati élettel összhangzóbb lenne, ha annak megszerkesztésében azok is részt vettek volna, akiket ez a törvény elsősorban érdekel: írók és kiadók. Hiszen lehetséges, hogy annakidején a javaslatot formailag megküldötték talán valamely írói, vagy kiadói egyesületnek is, amely azt formailag el is intézte, de kétségtelen, hogy hatékony beleszólásra arra illetékes írónak vagy kiadónak nem volt alkalma.

Jelen cikkemben a szerzői jogi törvény két rendelkezését óhajtom tanulmány tárgyává tenni, azokat, amelyek illusztrálása végett

adtam elő tőlem telhető objektivitással a szóbanforgó esetet, amelyben ezeknek a pontoknak az élettel és az igazsággal való incohaerentiája kiderült. Az első a szerzői jogi törvény 3. szakaszának 3. bekezdése, amely kétséget hagy fenn aziránt magyar szövegében, vajjon a szerzőt akarja-e megvédeni a kiadóval szemben, vagy a kiadó jogos érdekeit a szerzővel szemben. Akár az egyik, akár a másik szándék forog fenn, világosan ki kell azt fejteni, hogy a felek tudják magukat mihez tartani. A magyarországi gyakorlat amellett szól, hogy jobb és célszerűbb a kiadóra bízni a könyv gondozásának ezt a részét. Az 1921. törvény életbelépte előtt létrejött szerződésekben a kiadók rendesen kötelezték a szerzőt arra, hogy gondosan korrigálja és revideálja munkáját annak sajtó alá adása előtt és alatt. Különösen fontos, hogy új kiadás esetén a kiadó, aki igen tetemes befektetésekkel van érdekelve a kiadvány mellett, állapíthassa meg a változtatásoknak szükségét és mérvét. Erre annál is inkább hivatott a kiadó, mert ő van közvetlen nexusban a könyv fogyasztóival és ő inkább ismerheti fel valamilyen változtatásoknak, újításoknak, helyesbítéseknek vagy átalakításoknak szükségét. A szerzőt sok esetben, mondhatnók a legtöbb esetben saját könyve, annak első kiadásának megjelenése után alig is érdekli, már csak azért sem, mert ritka eset nálunk az újabb kiadás és addig, míg erre sor kerül, a szerző életében rendesen oly változások állanak be, amelyek bizonyos fokig meg is magyarázzák és érthetővé teszik az ő közömbösségét könyvével szemben.

A homályt, mely ezen paragrafus tekintetében a magyar törvényben van, valószínüleg egy a maga nemében egészen ritka, sőt mondhatni páratlan eset okozhatta, a Gárdonyi-eset, amely a bíróságok előtt játszódott le. Ez az eset azonban semmiképen sem befolyásolja ennek a kérdésnek az eldöntését, mert köztudomás szerint egy egészen különös felfogással bíró írónak sajátszerű marottjáról volt itt szó. Szépirodalmi könyveknél, regényeknél, elbeszéléseknél, verseknél, drámáknál nem fordul elő sohasem, hogy a szerző azokat utóbb megváltoztassa. Ezt még akkor sem teszi, ha valamelyik művének tartalma tekintetében később más nézetre jut. Nem teszi saját írói egyéniségének megbírálása szempontjából sem, azért, mert hiszen az alkotó művészt az ő fokozatos fejlődésében kell megbírálnunk és ez lehetetlenné válik, ha az 50 éves „érett" írót a 20—25 éves lázongó és eget ostromló írónak munkáit felülbírálja és átalakítja. Nemcsak a könyvek előállításának technikája, hogy pl. stereotypiák készülnek bizonyos könyvekből, amelyek felhasználásának célszerűsége mindenesetre gondos mérlegelés tárgya kell hogy legyen, hanem a szellemi tartalom megóvásának érdeke is a mellett szól, hogy az új kiadások megváltoztatásának kérdésében a döntő szó a kiadóé legyen. A felmerült kételyekkel szemben ezt egy alkotandó novellában világosan kifejezésre kell juttatni. Írók és kiadók bevonásával, specialiter e

tárgyban eszközlendő ankét bőséges anyagot fog nyujtani a gyakorlatból ennek a kérdésnek helyes eldöntésére.

Felette nehéz megrögzött felfogásokkal, a megszokás által szentesített véleményekkel szembeszállani, mégis bátorságot veszek magamnak arra a merész kijelentésre, hogy a magyar szerzői jogról szóló törvény egyetlenegy szó elimináláséval átalakítható volna azzá, ami célja és hivatása, az írói művek védőjévé. Érdekes volna kikutatni és megállapítani azt, hogy a *„bitorlás"* szó miként került bele abba az eszmekörbe, amely a szerzői jog védelmét foglalja magában. Úgylátszik Arany László volt az első, aki ezt a szót ajánlotta, legalább erre kell következtetni az ő saját cikkéből, de akkor tényleg valami bitorlásféle volt az, ami a szerzői joggal szemben sérelmet alkotott. Ez a sérelem abban az időben az *utánnyomás* körül forgott, mert hiszen nem volt még tisztázva az, hogy az írónak személyi joga van a maga elméjének szüleményéhez, és, hogy annak anyagi kiaknázása kizárólag őt illeti meg. Ma azonban, amidőn a szerzőt megillető jog önmagában már a köztudatba ment, amidőn utánnyomások és álkiadások el sem képzelhetők, ma a bitorlás szónak annál kevesebb értelme van egy ilyen törvényben, mert hiszen a szerző jogait sok mindenképen lehet megsérteni, de semmiképen sem bitorlás útján. *Mert mi az a bitorlás? Usurpálás, jogtalan eltulajdonitás, mást megillető jognak illetéktelen gyakorlása, önhatalmú cselekedet.* De ha én valakitől megszerzem a szerzői jogot, akkor én a megszerzett jog gyakorlása közben a szerződéstől eltérően, vagy törvény ellenére elkövethetek jogsérelmeket, de nem követhetek el bitorlást. Nem usurpálom annak a szerzőnek írói művét, aki azt kiadói jog képében reám ruházta. Maga Arany László, aki ezt a kifejezést a maga javaslatában használta, cikkében hozzáteszi: „Ne rettenjünk vissza tőle, bár kissé keményen hangzik". De igenis ma vissza kell rettennünk tőle, először, mert nem fedi a célt, amelyet szolgálni akar, másodszor, mert maga a kifejezés olyan cselekedetet sujt, amely nem az, és végül, mert ma már nemcsak keményen hangzik, hanem igen súlyos következményekkel is jár, mint a jelen cikkben feltárt eset mutatja.

Legszembetünőbb ennek a kifejezésnek helytelen volta, ha összehasonlítjuk a magyar szerzői jogi törvényt a német birodalmi törvénnyel, azzal a törvénnyel, amelyet mint legkiválóbb e nemű alkotást a magyar törvény szerzői természetesen alaposan figyelembe vettek és sok részben átvettek. *A német szerzői jogi törvényben a bitorlás szó nem fordul elő.* Ez a fogalom ott ismeretlen. A német szerzői jogi törvény Rechtverletzung-ot ismer, még pedig mindenféle fajtájút, de nem ismer bitorlást. Ennek az egy szónak beiktatása a magyar törvénybe okozza azt, hogy ha valaki egy-

huzamban elolvassa a német Urheberrecht-törvényt, az olyan benyomást tesz, mintha az evangéliumot olvasná. Egy szelíd, szép, paragrafusokba foglalt áttekintése a szerző és kiadó közötti viszonynak. Ha valaki a magyar törvényt együltében elolvassa, úgy érzi, mintha a hetedíziglen büntető Isten szabna törvényt egymást halálra üldöző ellenségek között.

Ezt a nagy különbséget annak az egy szónak jelenléte az egyik törvényben és hiánya a másik törvényből, okozza.

Ha valaki ezer esztendő múlva, a mi korunk kulturáját törvényekből fogja akarni megítélni és megállapítani, amint azt mi tesszük most, midőn eltünt nemzedékek történetét és kultúráját felmaradt törvénytáblákból és szakaszokból rekonstruáljuk, akkor nyilván oly következtetésre kell jutnia, hogy Magyarországon roppant élénk irodalmi élet uralkodott a huszadik században, amely rendkívüli visszaélésekre vezetett és hogy azok az emberek, akik a szellemi termékek piacrahozásával voltak megbízva, csak a legszigorúbb megbélyegző törvények útján voltak csak porázon tarthatók, annyira haszontalan, léha, önző, és lelkiismeretlen emberek voltak. Pedig a valóság az, hogy amióta a szerzői jog fogalma átment a köztudatba, alig fordult rá eset a mi területünkön, hogy valaki olyfajta bitorlást követett volna el valamely írói művel szemben, mint amit az angol pl. *„piracy"* névvel jelez. Erre a kifejezésre egyébként hivatkozik Arany László is, azt mondván, hogy ez sem mondható éppen megtisztelő kifejezésnek és hogy ennek felel meg legjobban a bitorlás szó. Igen ám, csakhogy az angol piracy a szerzői jog terén indokolt volt azokban az időkben, mert az angol nyelvnek világelterjedtségénél fogva és az angol birodalom századok óta nem szünő terjeszkedésénél fogva ott minduntalan merültek fel esetek, hogy megszerzett, vagy elszakadt kolóniák, dominiumok, a világ másik felén élő és angolul beszélő milliós népcsoportok tényleg jogot formáltak angol írók műveinek lenyomatásához, nem törődve a szerzői jog fogalmával és tisztességével. „Piracy" ebben az értelemben nálunk sohasem volt, mégis csak úgy hemzseg törvényünk a bitorlás kifejezéstől. Anglia ma is csak különleges intézkedésekkel, áldozatos nemzetközi szerződésekkel képes megvédeni bizonyos relációkban az angol írók szellemi tulajdonát és azt is csak bizonyos fokig, azokkal a lelkiismeretlen és tisztán üzleti alapon álló kiaknázókkal szemben, akik Angolországon kívül, ha lehet, valóságos „piracy"-t gyakorolnak az angol irodalom műveivel. Nálunk ellenben ezen a kis nyelvterületen és ebben a szük határok között mozgó országban a szerzői jogokban fekvő anyagi érdekek értékesítésével és kiaknázásával oly egyének és oly intézmények foglalkoznak, akik magukat minden tekintetben azonosítják az irodalom fensőbbséges érdekeivel, az írók anyagi érdekei védelmének fontos ügyével. Ezeket a tényezőket egy kriminális jellegű törvény paragrafusával sújtani nem lát-

szik helyesnek, sem jogi, sem ethikai, sem közművelődési szempontból.

Képtelen állapot, hogy egy magyar könyvkiadóvállalat *bitorlással legyen megbélyegezhető, mert nem tudott megfelelő papirt szerezni egy könyv kinyomatásához, vagy mert a nyomda rosszul nyomta ki a kliséket, vagy mert egy tisztviselője elmulasztott egy levelet irni, vagy egy szolga egy levelet postára adni, vagy a posta egy levelet kézbesiteni. Mert mindez megtörténhetik mai törvényünk alapján.* Annál inkább megtörténhetik, ha tényleg mulasztást követ el, gondatlanságot tanusít, hibát csinál, valamely okból vagy félreértésből tényleg megkárosítja a szerzőt vagy önmagát és bitorlással sujtatik minden körülmények között, mert ez az alfája és az omegája a magyar törvénynek.

A szerzői jogi sérelmek felsorolása majdnem szóról-szóra ugyanazonos a német törvényben. Meg is bünteti a vétkest, de nem sujtja azzal, hogy bitorlásnak nevezze azt, ami nem az. A magyar törvény stilizációja paragrafusról-paragrafusra a következő:

„Szerzői jogbitorlásnak tekinthető ez és ez, vagy nem tekinthető annak ez és ez".

A német törvény felsorolja az írói mű védelmének előfeltételeit, a szerző jogait, a védelem tartalmát, azután pedig a jogsérelmekkel akként jár el, hogy azt mondja:

„Aki pedig szándékosan, vagy gondatlanságból ezt és ezt követi el, ilyen és ilyen kártérítésre kötelezhető".

Ez a formula vonul végig az összes paragrafusokon, amelyek a jogsérelmeket tartalmazzák. A bitorlás szónak kihagyása a magyar törvényből, illetve a vonatkozó paragrafusoknak az általam jelzett értelemben a német törvény mintájára való átstilizálása teljesen megoldja azt a kérdést, amelyet cikkem tárgyává tettem. Az, hogy ennek a kérdésnek tárgyalására saját praxisomnak egy kellemetlen eseménye birt rá, nem hiszem, hogy alászállítaná értékét annak a felismerésnek, amelynek utóvégre is célja a magyar szerzői jognak helyesebb kiépítése. Ha ugyan az az ítélet, melyet e cikkemben ismertettem, a bitorlás szó elhagyásával és a bitorlás tényének mellőzésével jön létre, talán megnyugtató hatású a vesztes félre akkor is, ha rá súlyos terheket ró és talán oktató és felvilágosító hatással bír mindazokra, akik hasonló eshetőségek alól mincsenek megóvva. De a bitorlás Damokles kardjával sem a törvény, sem az annak értelmében hozott ítéletek ily megnyugtató hatást nem válthatnak ki.

És legyen szabad megemlítenem még valamit. Mi európai színvonalra törekszünk, különösen jogászainknak főtörekvése ez, igazságszolgáltatásunk, törvényhozásunk terén. Ezen a ponton nagy eredményeket értünk is el, ki is vívtuk a külföld elismerését, kell is,

hogy különösen szellemi téren egy bizonyos közszellem fejlődjék ki a művelt nemzetek között és homogén felfogás bizonyos alapelvekre vonatkozólag. Már most hogy fest ez a dolog, ha én ártatlan vagyok bizonyos cselekmény elkövetése esetén Németországban, vagy Angolországban és bitorló vagyok ugyanezért Magyarországon. Vagy ha egyszerűen egy szerény pénzbüntetésre vagy kártérítésre ítélnek engem Németországban, vagy Angolországban egy Rechtverletzung-ért, Magyarországon pedig ugyanebben az esetben azzal bélyegeznek meg, hogy bitorlást követtem el.

Nem a formák egyszerű átvételével, hanem az élet tapasztalatainak a jogi kodexekben való célirányos felhasználásával és a jogtudomány vívmányainak viszont az életbe való átültetésével fogjuk elérni azt, hogy egyfelől a színvonalon maradjunk, másfelől nemzeti életünk viszonyaihoz mérten gyökeret verhessenek azok az elvek és eszmények, melyek nálunknál fejlettebb kultúrákban már meggyökeresedtek.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

RÉVAI TESTVÉREK
IRODALMI INT. R.-T.
NYOMDÁJA
BUDAPEST V.
ÚBYNÖK-
UTCA
8.